

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Teze diplomové práce

Fair trade a jeho vliv na rozvojové země

Martin Hryzlík

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Diplomová práce je zaměřena na problematiku hnutí fair trade, jako alternativní formy zahraničního obchodu, a na dopady jeho působení v rozvojových zemích. V úvodu teoretické části je uvedena klasifikace a charakteristika rozvojových zemí. Dále je věnována pozornost samotnému hnutí, jsou uvedeny jeho základní charakteristiky, cíle, principy, historický a současný vývoj a mezinárodní organizace zastřešující jeho aktivity. V praktické části jsou formulovány pracovní hypotézy, pomocí nichž je demonstrován vliv hnutí na rozvojové země. Je provedena kvalitativní a kvantitativní analýza vybraných ukazatelů a jejich výsledky jsou následně zhodnoceny. V závěru práce jsou shrnuty dílčí závěry jednotlivých hypotéz a vytvořen komplexní pohled na danou problematiku.

Klíčová slova

Certifikace, fair trade, komodity, mezinárodní obchod, rozvojová pomoc, rozvojové země.

Hlavním cílem práce je zhodnocení a kritika systému fair trade, alternativního přístupu k pomoci rozvojovým zemím, na vybraných příkladech. Vedlejším cílem je verifikace nebo vyvrácení stanovených pracovních hypotéz.

Teoretická část práce vychází ze sekundárních dat, pomocí nichž je systém fair trade charakterizován. Na základě těchto informací jsou formulovány pracovní hypotézy. V praktické části je použita metoda analýzy a následné dedukce a syntézy za účelem potvrzení nebo vyvrácení hypotéz. Jsou vytvořeny příslušné tabulky a grafy zobrazující související výpočty. Na základě získaných dat a provedených výpočtů je rozhodnuto o pravdivosti pracovních hypotéz. V závěru práce je vytvořen komplexní pohled na zkoumanou problematiku. Jsou zde shrnuty závěry všech pracovních hypotéz a zhodnocen vliv hnutí fair trade z pohledu výrobce, dovozce, obchodníka a konečného spotřebitele. Druhá část závěru práce je věnována dopadům hnutí z ekonomického, environmentálního a sociálního hlediska.

Pro účely praktické části práce byly definovány tyto pracovní hypotézy:

1. Pro producenty je zapojení se do systému fair trade jednoduchou záležitostí. Stačí pouze podat žádost a současně splňovat podmínky dané standardy, což je kontrolováno pravidelnými audity.

2. Fair trade je transparentní systém, který sleduje data od výrobců, distributorů a prodejců a následně je zveřejňuje. Konečný spotřebitel je tak informován komu a jakou částkou nákupem pomáhá.
3. Rozvojová pomoc poskytovaná v rámci programu Fairtrade Premium je rovnoměrně rozdělována mezi znevýhodněné producenty. Nezáleží na tom, jakou plodinu pěstují nebo jaké výrobky vyrábějí.
4. Hlavní myšlenkou systému Fair trade je orientace na znevýhodněné producenty z rozvojových zemí, kterým pomáhá dosáhnout a udržovat si důstojnou životní úroveň. Systém tak podporuje rozvoj v zemích třetího světa.
5. Fair trade pomáhá snižovat počet lidí žijících v chudobě. Sociální a environmentální dopady hnutí jsou významné a pozitivní.
6. Prostředky poskytnuté na pomoc rozvojovým zemím od mezinárodních organizací jsou nerovnoměrně rozdělovány a často končí v rozpočtech netransparentních vládních projektů. Jejich efektivita v porovnání s fair trade je nízká.

Z pohledu výrobců představuje členství ve fair trade příležitost, jak si alespoň částečně polepšit a zredukovat stav chudoby, ve kterém se často nacházejí. Jsou ovšem nuceni překonat celou řadu bariér v podobě certifikačního procesu, tvorby výrobních družstev a následné byrokracie. Dovožci, mezi kterými v současnosti figurují i nadnárodní organizace působící v potravinářské oblasti, vnímají fair trade jako lukrativní investici. Fairtradové výrobky jsou obecně dražší než klasické a distribuční řetězec kratší, více zisku je tedy rozdělováno mezi menší počet mezičlánků. Na hnutí mají podobný náhled obchodníci prodávající FT výrobky. Jsou sice povinni získat licenci opravňující je k prodeji, tím ale kontrola jejich aktivit končí. Vzhledem k tomu, že nejsou povinni zveřejňovat své nákupní ceny, mohou fairtradové zboží zatěžovat nepřiměřeně velkými maržemi. Je tak zneužívána zákazníkova ochota zaplatit více pro dobrou věc. Spotřebitelé bývají přesvědčeni o solidaritě výrobku už samotnou přítomností ochranné známky Fairtrade na jeho obalu, což bývá zavádějící. V současnosti jsou nákupem spíše uspokojovány spotřebitelovy psychologické a sociální potřeby.

Fair trade má pozitivní vliv v ekonomicky silnějších zemích, tedy převážně v oblasti Latinské Ameriky a Karibiku. Pro zdejší výrobce jsou bariéry vstupu snadněji překonatelné. Každoročně je do Latinské Ameriky přidělována většina rozvojové pomoci fair trade. V některých státech fair trade dokonce přispívá vyššími částkami, než OECD,

kteřá disponuje podstatně vyšším rozpočtem. Do afrických zemí putuje, v porovnání s Latinskou Amerikou, pouze třetina rozvojové pomoci. Ta je rozdělována mezi téměř trojnásobný počet farmářů a pracovníků. I zde má na své členy hnutí pozitivní ekonomický vliv, jen je výrazně nižší. Fair trade ovšem ovlivňuje ekonomiku rozvojových zemí i v negativním smyslu. Nejvíce na jeho existenci doplácí farmáři, kteří nejsou jeho členy. Prostí pěstitelé, kterých je podstatná většina, jsou vystaveni konkurenční nevýhodě, jejich zboží a ochranné známky ztrácejí na hodnotě. Členství ve fair trade se může paradoxně nevyplatit malým výrobním družstvům v období vysokých světových cen, jelikož jsou povinni hradit pravidelné certifikační poplatky. V oblasti Afriky má fair trade z pohledu rozvojové pomoci minimální vliv. Daleko častěji jsou státy odkázány na přidělené prostředky z programu ODA nebo úvěry poskytované IMF.

Z environmentálního hlediska má hnutí převážně pozitivní účinky. Podmínkou členství je orientace farmářů na organické metody pěstování a hnojení, což je převážně dodržováno. Paradoxně se tak fairtradoví pěstitelé občas dostávají do rozporu s místní legislativou. To je případ několika afrických států, kde byly v devadesátých letech spuštěny programy na plošné zvýšení produkce kakaa a dalších plodin, kterých mělo být dosaženo chemickými postřiky a hnojením. Fair trade prozatím sdružuje pouze nepatrnou část znevýhodněných producentů, proto jsou i jeho dopady na životní prostředí převážně lokální. Negativní environmentální dopad mají spíše programy strukturálních změn IMF.

Fair trade má největší vliv na rozvojový svět ze sociálního hlediska. Garancí minimální ceny je umožněno jeho členům vymanit se z chudoby, ze získaných prostředků z programu Fairtrade Premium potom rozvíjejí své komunity. Další pozitivní dopady lze sledovat v oblasti rovnosti pohlaví, jehož důsledkem je stále větší angažovanost žen farmářek a pracovníc. Členství ve FT má i negativní účinky. Propagace organických metod pěstování a hnojení má za následek šíření těžké manuální práce. V tomto případě si tak dva základní principy hnutí částečně odporují. Fair trade sice pomáhá svým členům z nejhoršího, nepředstavuje však příležitost na skutečnou změnu, spíše drží farmáře tam, kde jsou. Mnohem více negativních dopadů má fair trade na nečlenské farmáře. Existuje teorie, že tím jak FT ovlivňuje světové ceny komodit, prohlubuje chudobu zejména v afrických zemích, což se promítá v nárůstu dětské mortality nebo množství produkce drog. Při analýze dětské úmrtnosti nebyla nalezena přímá souvislost s poklesem cen. Korelace byla ovšem patrná v případě produkce drog v Jižní Americe. Vzhledem k tomu,

že na fairtradových farmách je zakázána dětská práce, jsou děti občas zapojeny právě v distribuci drog.

Fair trade ovlivňuje poměrně výrazně situaci v rozvojových zemích. Převážně pozitivní účinky má však pouze na velmi omezenou základnu svých členů. Obyčejní farmáři s jeho rozvojem spíše ztrácejí. Z aktivit hnutí v současnosti profitují zejména dovozci a obchodníci. Koneční spotřebitelé nakupují převážně za účelem uspokojení svých sociálních potřeb a nezajímají se o to, komu nákupem pomáhají. Od prvotních myšlenek spravedlivého obchodu podporujícím rozvoj prošlo hnutí fair trade mnoha změnami. V současnosti už bohužel představuje spíše lež založenou na dobrých úmyslech.

Vybrané zdroje

1. ADAMCOVÁ, Lenka a Tereza NĚMEČKOVÁ. *Rozvojová ekonomika*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2009, 345 s. Vysokoškolské učebnice (Oeconomica). ISBN 9788024515151.
2. KALÍNSKÁ, Emilie. *Mezinárodní obchod v 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, 228 s. Expert (Grada). ISBN 9788024733968.
3. KUNEŠOVÁ, Hana a Eva CIHELKOVÁ. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006, xviii, 319 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 8071794554.
4. LYON, Sarah a Mark MOBERG. *Fair trade and social justice: global ethnographies*. New York: New York University Press, c2010, viii, 307 p. ISBN 0814796222.
5. RANSOM, David. *Fair trade*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2011, 137 s. Společensko-ekologická edice, sv. 16. ISBN 9788072392582.
6. RUBEN, Edited by Ruerd. *The impact of fair trade*. Wageningen: Wageningen Academic, 2008. ISBN 9789086866472.